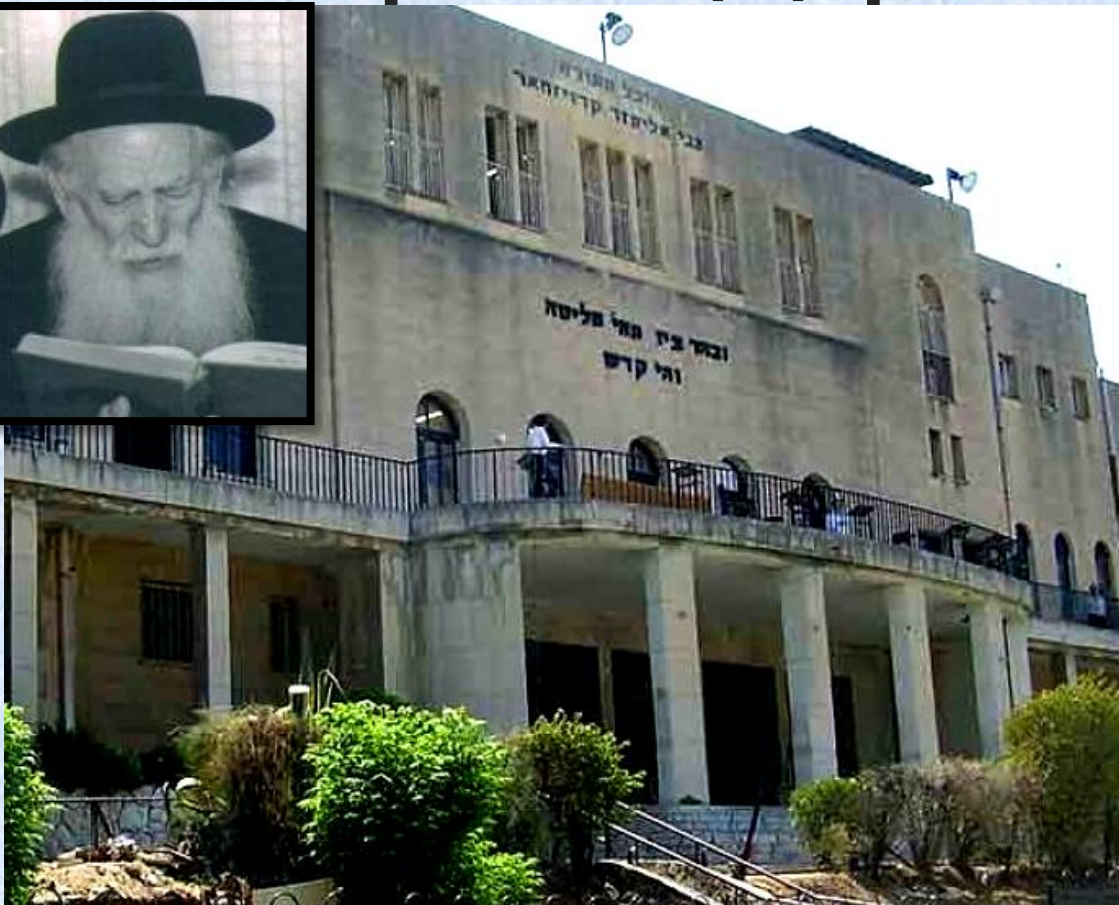




נחלת ה' גליון 53 סיון תשע"ח

# וּבְהַר צִיּוֹן תִּבְהַיָּה פְּלִיטָה וְהָיָה קֹדֶשׁ



**מענייני דיומא - העסק בתורה - למען בנין ארץ ישראל**  
פרק א: עץ החיים ותקון השכינה  
פרק ב: העסק ב"עץ החיים" ע"מ לתקן השכינה - קיים את אדה"ר  
למעלה משבעה רקיעים  
פרק ג: החטא והתיקון: תורה וגמילות חסדים  
פרק ד: 'חבלי משיח' כדי לברוח למקום שאין הס"א מגיעה

# נחלת ה'

**דבר העורך**  
תקומת עולם התורה בארץ הקודש  
מדברי רבותינו  
מרת הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצוק"ל - הרב מפוניבז'

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים - נחלת ה' (זוה"ק ויאל קטו, א).

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' - גליון 53 סיון תשע"ח

## דבר העורך

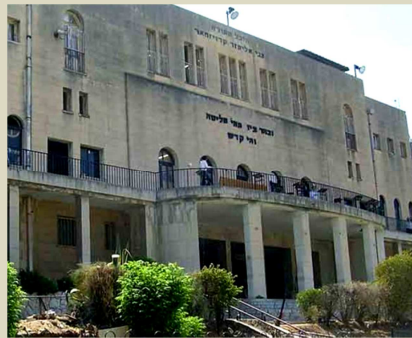
הוא אשר אמר מרת הגאון ר' יעקב אדלשטיין זצוק"ל: "אמר הח"ח זצ"ל שבסופו של דבר מרכז התורה יחזור שוב לארץ ישראל. הרב מפוניבז' זצ"ל אמר שדבר כזה קורה בדור שלנו, איך שמרכז התורה חוזר לארץ ישראל" (גאון ועקב' גליון סו, תפס תשע"ו).

**מהלך שיחה זה חוזר על עצמו עם אנשים נוספים** [כמובא בספר שם], על אחד מהם מסופר המעשה הבא:

"יום אחד כאשר חלפה ליד ישיבת פוניבז' הלווייתו של יהודי פלוני מתל אביב, איש לא ידוע ברבים, נכנס ראש הישיבה הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל וביקש מהתלמידים לרדת ולחלוק כבוד אחרון לנפטר. אף הוא עצמו הצטרף אל המלווים והלך אחרי מיטת האיש עד קרוב לבית העלמין. פה עשה אתחלתא וביקש להשמיע דברים אחדים. זה לא היה הספד במובן הרגיל. הוא רק רצה לסבר את אזנם של בני הישיבה מדוע ביקש מהם להשתתף בהלוויה.

בעצם ימי המלחמה וההשמדה - פתח הרב מפוניבז' וסיפר ברטט - כשהחלה הקמת הישיבה, נזקקתי באופן דחוף לשלוח מברק לידידים ביוהנסבורג - דרום אפריקה, שיטפלו במימוש הנכס שהיה לנו שם ולהעביר הכסף אלי לצורך הבניה. לשם כך נסעתי מבני ברק למברקה של הדואר בתל אביב, אך כשהגעתי לשם אחרי קרוב לשעה התברר לי שאין מספיק מעות ברשותי אפילו כדי מחיר משלוח מברק. פניתי אפוא לבית הכנסת הגדול ברחוב אלנבי להתפלל שם מנחה. תוך כדי הילוכי עצר אותי אדם זה, הנפטר דגן, ששאלני מדוע אני מדוכא כל כך. שחתי לו את צערי, דברים כהווייתם, והוא השתומם עלי - וכי שף דעתיה? [-צא מדעתך] עכשיו לבנות ישיבה? הלא כולם אומרים שהאויב הנאצי עומד בקרוב לפלוש הגנה... כל סוחר ואיש הון מחפש ומנסה כל דרך אפשרית כיצד להוציא מכאן את כספו, ומר חושב להביא הגנה את כספו? ובשביל מה? כדי לרכוש גבעה של טרשים? בשביל חלום של ישיבה? אם לקולי ישמע, יקום ויסע לדרום אפריקה אם באמת יש לו שם כסף...

ואני - המשיך הרב וסיפר - נעניתי ואמרתי לו: אני מאמין באמונה שלמה כמו שאמר החפץ חיים 'ש'בהר ציון תהיה פליטה והיה קדש'. אני מאמין באמונה שלימה שרגלי הצר לא תדרכנה בארצנו הקדושה, וכי חובתנו בשעה גורלית זו להקים את התורה. בנה אבנה ישיבה כאשר דיברתי... והנה שינה האיש את טעמו ויאמר אלי - ניצחתי, רבי. שיכנעת אותי באמונה המכוסה שלך, הצדק עמכם... דוקא עכשיו יש לבנות ישיבה... ועודנו מדבר, הוציא מארנקו והושיט לי את הסכום הדרוש לצורך משלוח הטלגרמה. כתוצאה ממשלוח זה התפתחה אחר כך כל השתלשלות הדברים... קמה ישיבת פוניבז' וגם ניצבה. ובכן, סיים הרב מפוניבז', מתוך רגש של הכרת הטוב לאדם זה שהיה לו חלק ב'בראשית ברא' של הישיבה, כש'הארץ היתה תוהו ובוהו', ועכשיו הלך לבית עולמו, הרגשתי חובה שחלוק לו כולנו כבוד ללוותו אל מקום מנוחתו". (הרב מפוניבז' ח"ג עמ' קטו. כעיו לשון קלס, כפי שהובא בעלון 'דע' ב' ניסן תשע"ח).



והוא היו תוכניותיו לעשות באותה "גבעה"?  
"וכבר היה מעשה באותו פרק, שרבינו יוסף שלמה נודמן לירושלים ונכנס לביקור אצל הגר"י סרנא זצ"ל ראש ישיבת חברון, אשר הקביל את פניו במעמד בכירי התלמידים, והתענין לדעת מה בדעתו לעשות פה בארץ ישראל? הוא הזדרז והשיב: בכוונתי להקים בבני ברק ישיבה גדולה עבור חמש מאות תלמידים! למשמע תשובתו החוויר רבי יחזקאל סרנא, אשר נתקף בהרהר לשלומו, וחשש אולי מרוב צרות הגהו מדבר "מוחץ שליטה" ושוגה בדמיונות...

אולם כהרף עין נפס ואחז רבינו יוסף שלמה בזרועו, ויקרא: "עליכם לדעת, ראש הישיבה, שבעוד עשרים וחמש שנה יהיו פה בארץ מיליוני יהודים... מיליונים ממש... לא מיליון אחד ולא שניים ולא שלושה... הרבה יותר... ולא יספיק המקום בישיבת חברון, ואף לא בישיבת פוניבז', בשביל כל הצעירים שיבואו ללמוד תורה... על כרחנו נצטרך לייסד ישיבות נוספות..." ... חזון שהתגשם! (הרב מפוניבז' להרב אהרן סוכטקי שליט"א, ח"ב עמ' פז).

בטחון גמור ומופלא שפע מכל ישותו, וכך גם כתב ברשימותיו - כי ישיבת פוניבז' תוסיף ותתקיים בכל התנאים והמצבים עד ביאת המשיח! (קס עמוד פ"ה).

**מנין הוא שאב את מקור בטחונו?**  
בשביל לענות על שאלה זו - עלינו לשוב עשר שנים אחרנית: "בשנת תרצ"ג, כשצוור כל היהודים באשכנז ימ"ש עלה לגדולה ולקח רסן הממשלה בידו, נשאל החפץ חיים ע"י אחד מראשי הישיבה שלו בראדין - מה יהי גורלם של אחינו במדינת ופולין, אחרי אשר הרשע הצורר הכריז בפומבי על מטרותו להכחיד שם ישראל חלילה. והחפץ חיים ענה... כתוב מפורש הוא "אם יבוא עשו אל המהנה האחת והכהו והי' המחנה הנשאר לפליטה".

הבין השואל כי הסכנה קרובה, והוסיף לשאול לתומו... מי הוא זה איפוא המחנה שישראל לפליטה?  
וע"ז ענהו הח"ח זצ"ל: גם זה כתוב מפורש בדברי הנביאים: "ובהר ציון תהי' פליטה והי' קודש" (עובד א' י"ז) והרב השואל יצא מאת הח"ח כשידי' רועדות על חורבן יהדות אירופה, ולבו היה נכון בטוח כי ארצנו הקדושה תנצל, וחרב לא תעבור בה. וכן היה, שתחלת מפלתו של הרשע הזה היתה, כשהתקרב לחופי ארצנו הקדושה (הפץ חיים' על התורה, פקטת ושפח עמ' עב).

כדברים הללו ענה הרב מפוניבז' למקורבו הסופר ר' משה פראגר ז"ל, שהעביר אליו את תוכן שידורי הרדיו הבריטי באותו יום - מול האיום הנאצי לתקוף את ארץ ישראל, באין לה אף קו הגנה אחד ראוי לשמו, וכך אמר לו הרב מפוניבז': "חבל על כל רגע... אם אמנם הסכנה כ"כ גדולה וקרובה, כי אז מוכרחים לגשת תיכף ומיד להקים את בנין הישיבה... והפסוק שיתנוסס בראש הבנין יהיה 'זברה ציון תהיה פליטה והיה קודש'." הוא הפסוק שהוכיח 'החפץ חיים' הקדוש אחרי שהיטלר ימ"ש עלה לשלטון, בשנת תרצ"ג, זמן קצר לפני הסתלקותו, כאשר הר"מ דראדין הג"ר משה לנדינסקי זצ"ל סיפר לו שצריכים רחמי שמים כי הצורר מאיים להרע ליהודים, ושאל אותו מה יהיה... "את השאלה והתשובה שמעתי עוד לפני המלחמה" הוסיף ופירש לבן שיחו, "אולם את המשעות העמוקה של הדברים הבינתו רג היום... ובהר ציון תהיה פליטה... אפילו ניתנה השות למשחית, רחמנא ליצלן, כן הוא מוכרח בארץ להיעצר, פה לא תהיה לו שליטה... האויב ילטוש את עיניו גם לציון, הסכנה תהיה די מוחשית, עוד מועט ויפלוש חס וחלילה, אבל מובטחים אנו מפי הגבורה כי בהר ציון תהיה פליטה... נודרו ונקים, איפוא, את הישיבה הקדושה, כדי שתתגשם במילואה נבואת עובדיה: "ובהר ציון תהיה פליטה - והיה קודש" (הרב מפוניבז' ח"ב עמ' פח - פט).



**תורה וגמילות חסדים - הצלה מחבלי משיח**  
"שאלו תלמידיו את רבי אלעזר: מה יעשה אדם וינצל מחבולו של משיח? - יעסוק בתורה ובגמילות חסדים" (סנהדרין נח, ט).  
וצריך להבין, למה רבי אליעזר אומר שההצלה מחבלי משיח - היא ע"י שהאדם עוסק בשני דברים אלו: **תורה וגמילות חסדים**, מה המיוחד בשני אלו?

## מענינא דיומא

העסק בתורה - למען בנין ארץ ישראל

שמים" (פסחים ג, ב. ועיין להלן)... **אבל דרך אדה"ר לא כך היתה**, אלא להשיג הקדושה הבאה אליו בהתגברות גדול, עד יום השבת, והיה די שלא ימנע לה...".  
וטורה ועמל העבודה והתרי"ג מצוות - היה מוטל על הבהמות, שהיו אז בדרגא של אדם כמו שהוא עתה (ספ. - ועיין גליון 42 "מענינא הפלפלה").

פרק א:

**עץ החיים ותיקון השכינה**  
**עץ החיים - זה סודות התורה**

ונבא לבאר בס"ד:

כתוב (נחלקית ב, ט) "וַיִּטַע ה' אֱלֹהִים גֶּן עֵדֶן מִקְדָּשׁ וַיִּשֶׂם שָׁם אֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יִצְרָךְ וַיִּצְמַח ה' אֱלֹהִים מִן הָאֲדָמָה פֶּלַע עֵץ נֹחֵדָה לְמַרְאֵה נְטוּב לְמַאֲכֹל וְעֵץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הֶגְן וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב נִרְעֶה".

ומבארים חז"ל ש"עץ החיים" - זה סודות התורה, וכמו שאמרו בזהר (נשא, קכז, ט):

"ומשום שצדיקים ישאל לטעם **מעץ החיים - שהוא ספר הדין הנה**, יצאו בו מהגלות ברחמים, ויתקנים בהם (וכניס לט) ה' בַּדָּד וַיִּנְחֵנוּ נָאִין עִמּוֹ אֶל גֶּן עֵדֶן וְלֵאחֶר שִׁיתָקִים ה' בְּדַד יִנְחֵנוּ - לאחר שיבא משיח בן דוד ותהיה הגאולה השלימה, יתקיים (המשך) - וְעֵץ טוֹב נִרְעֶה, שְׁהוּא אֶסוּר הַקֹּהֵל, טְמֵאָה וְטָהוֹרָה, לֹא שׁוֹלֵט יוֹתֵר עַל יִשְׂרָאֵל, שְׁהָרִי פְּרָנְסָתָנוּ לֹא תִהְיֶה אֶלָּא מִצַּד עֵץ הַחַיִּים" [וכמוכן שאדם הראשון היה צריך לעסוק בסודות היותר גבוהים - שהזהר שיש בידינו היום הוא השתלשלות מהם].

**"וינחתיו בגן עדן לעבדה ולשמרה" - זה תיקון השכינה**

ובהמשך כתוב (נחלקית ב טו) "וַיִּקַּח ה' אֱלֹהִים אֶת הָאֲדָמָה וַיִּנְחֵתָהּ בְּגֶן עֵדֶן לְעִבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָתָהּ". וביארו חז"ל על פסוק זה (וה"ק נחלקית ב, ט) "נִשְׂמָה אוֹתוֹ בְּגֶן שְׁלוֹ - שְׁהִיא שְׂכִינָה", כלומר, שהשכינה היא הגן עדן, ועליה נצטווה אדם הראשון לעבדה ולשמרה, לתקנה ולבנותה - **בכח אור תורתו**, על ידי **שיכוין** שאור תורתו יתקן את השכינה. [וכפי שנראה במקורות להלן].

**העסק ב"עץ החיים" ע"מ לתקן השכינה - הוא תורה וגמילות חסדים**

נתבאר עד כה, שהיו לאדם הראשון שני תפקידים: **א. לאכול מעץ החיים. ב. ועל ידי העסק ב"עץ החיים" - לתקן את הגן עדן שהיא השכינה.** ושני תפקידים אלו - נקראים תורה וגמילות חסדים.

**תורה - "עץ החיים"** הוא לימוד סודות התורה וכו"ל - **עץ החיים** - כאשר אדם מכוין בלימוד התורה וקיום המצוות למען תיקון השכינה, שאז הוא מתקן ובונה את השכינה - הוא נקרא "גומל חסד" עם השכינה, שנקראת "עניה" שאין לה מעצמה כלום, עד שמאירים עליה מאור קוב"ה דרך התורה, וכמו שאמרו חז"ל (תיקוני זוהר ס"ח, טז, טז):

"אלו בעלי המתנות, שעושים גמילות חסדים עם השכינה שהיא עניה, שאלו מקיימים מש"כ 'פתוח תפתח' (דכניס טו, טז), 'נתן נתן' (ספסו יז), 'הענק תעניק' (ספסו י"ז)...".

ואמרו בזה"ק כי תצא (נפא, טז):

"אין חסיד אלא המתחסד עם קונו, שיקל המצוות שפעשה, לגאל בו שכינתו, ובנה עושה חסד עם הקדוש ברוך הוא. מי שגומל חסד עם שכינתו, הוא גומל עם הקדוש ברוך הוא".

וזה בעצם חסד עם כל ישראל, כי השכינה היא שורש נשמותיהם של כל ישראל. וא"כ כאשר אדם לומד תורה ומקיים מצוות על מנת לתקן השכינה - הוא משקה בזה בנהל עדניו של השי"ת - את שורש נשמותיהם של כל ישראל, ומשפיע חיים וטובה לכל ישראל.

**חלק ה"עבודה" - לא הוצרכה לאדם הראשון**

נתבאר עד כה, שהתפקיד של אדם הראשון היה "תורה וגמילות חסדים", אמנם חלק ה"עבודה" לא הוצרך לו, וכמש"כ הרמח"ל (ילידי צמקוס" עמוד כט-ט): "שלא נצטוו אדה"ר בתרי"ג מצוות, כי זה סוד העבודה למטה [בבחינת "עד שמים" ולא "מעל

**קבלת התורה על הר סיני**

**חיבור "תורה וגמילות חסדים"**

"ויסן שם ישאל נגד הק"ר" (שמות יט, ט) - הר סיני הוא קדוש בקדושת ארץ ישראל, וכמו שכתב הגר"א (סיי) הסיני, כי, פירוש (א):

"וקול התור נשמע בארצנו, פירוש 'התור' - הוא התורה. **נשמע בארצנו** - הוא הר סיני שהוא חשוב כמו ארץ ישראל". [ולכן הגר"א לומד ש"גילוי של תורה הוא בארץ" - מכך ש"התורה לא ניתנה אלא לישראל בהר סיני". (מלכת אליהו" דכניס א, ו)].

וכ"כ האבן עזרא (תהלים סח, יח): "כי קדושת ארץ ישראל בהר סיני".

ושרש הדר, משום שהר סיני הוא גוף השכינה - כמו שארץ ישראל היא גוף השכינה, וכמו שאמרו (וה"ק ח"א דף קכ, ב. והוא השמטה מזוה"ק נחלקית דף טז, טז):

"הר סיני דאיהו רזא דכנסת ישראל [- השכינה הקדושה]"

\*

"ויסן שם ישאל נגד הק"ר" (שמות יט, ט) - עם ישראל כיוונו את פניהם אל ההר - אל השכינה וגופה ארץ ישראל, שנתנו עיניהם ולבם אל ההר - לתיקון השכינה וגופה ארץ ישראל.

[וממילא הם זכו ע"י ל"ויחן שם ישראל - כאיש אחד בלב אחד", כי כשאדם מתחבר לארץ ישראל, הוא זוכה לסגולתה - שהיא מאחדת את כל ישראל להיותם אחד, וכמש"כ (דכניס יא, ט) - 'וימי קעמך ישאל גוי אחד בארץ', ואמרו (וה"ק ח"א טז, ט) 'דלא אקרוין גוי אחד אלא בארץ' - "שישראל אינם נקראים 'גוי אחד' אלא על אדמתם" (רמ"ד וואלי (חזקוני טז, טז). וע"פ גליון 13 "מענינא הפרשה"].

ומתוך מצב זה - שפניהם לתיקון השכינה - הם קיבלו עליהם את התורה. א"כ הם לקחו את כח "קבלת התורה" שלהם, ותיקנו על ידו את ארץ ישראל גוף השכינה - שזה ענין "גמילות חסדים" עם השכינה.

\*

ולכן הם זכו לדרגא של עליה רוחנית מעל לשבעה רקיעים - מקום כסא הכבוד. וכמש"כ (שמות יט, ט) 'ונגד ה' על הר סיני אל ראש הק"ר" - "מלמד שרכיני שמים העליונים והתחתונים והציען על גבי ההר, כמצע על המטה, וירד כסא הכבוד עליהם" (רס"י נכס המלכות).

פרק ב:

**העסק ב"עץ החיים" ע"מ לתקן השכינה - קיים את אדה"ר למעלה משבעה רקיעים**

וכאשר אדם הראשון קיים תורה וגמילות חסדים, ע"י העסק ב"עץ החיים" למען תיקון השכינה, הוא היה מעל לשבעה רקיעים - אשר שם כסא הכבוד, והוא מקום שאין הסט"א יכולה להגיע לשם.

וכפי שהבאנו בגליון 40 ב"נבואות ה'", **שכסא הכבוד הוא מעל לשבעה רקיעים**, וכמו שאמרו במסכת הגיגה (יז-יג) "שבעה רקיעים הם - **למעלה מהן כסא כבוד**... מלך אל חי וקים רם ונשא שוכן עליהם".

ושם נתבאר גם כן, שהסטרא אחרא יכולה לעלות רק בשבעה רקיעים, אמנם מעל לשבעה רקיעים - במקום "כסא הכבוד" - אין הסט"א יכולה לעלות.

וזהו ג"כ ההבדל בין אדם הראשון קודם החטא - שאז הוא חי ופעל מעל לשבעה רקיעים, במקום כסא הכבוד, ואז הסט"א לא היתה יכולה לשלוט עליו, לבין אחר החטא - שאז אדם הראשון ודורותיו הוצרכו לרדת לתקן מתחת לכסא הכבוד.

וכמו שאמרו (פסחים ג, ט):

"כתיב 'כי גדל עד שמים חסדך' (תהלים נה, יא), וכתיב 'כי גדול מעל שמים חסדך' (תהלים קמ, ט), הא כיצד? כאן - בעושיין לשמה, וכאן - בעושיין שלא לשמה".

שאלו שעוסקים בתורה ומצוות לשמה, דהיינו לשם תיקון השכינה (בילוי הגר"ל לחוק"ו דף טז, טז. ד"ה 'לעסקין בלוייתא לשמה') - [שהם בבחינת אדה"ר קודם החטא] - הם מעל השבעה רקיעים.

פרק ג

**החטא והתיקון - תורה וגמילות חסדים**  
**חטאו של אדה"ר - שפגם בתורה ובגמ"ח**

מבואר בדברי חז"ל שחטאו של אדם הראשון - שאכל מעץ הדעת - היינו שבחר לעסוק בנגלות התורה, ובחר שלא לכוין לשם תיקון השכינה וכמו שיתבאר. ואם כן הפגם של אדם הראשון היה בתורה ובגמילות חסדים:

**א. בתורה - שבחר לעסוק בנגלות התורה** - שבמקום ללמוד את התורה מעץ החיים - שהם סודות התורה, הוא בחר ללמוד את התורה של עץ הדעת טוב ורע - שהוא חלק הנגלה [וכמו שנתבאר לעיל מהזוה"ק בפרשת נשא שענין הדעת הוא חלק הנגלה].

◆

**ב. בגמילות חסדים - שבחר שלא לכוין לשם תיקון השכינה** - שהרי מצאנו שענין הגלות הוא ענין "עץ

הדעת טוב ורע", וכמו שאמרו בתיקוני זוהר (תקון ס"ז, טז, טז): "ובזמנא דישראל אינון בגלותא - כאלו הוו מעורבין באילנא דטוב ורע". (ועיי"ש תיקון י"ט, דף טז, טז). ובמקביל לכך מצאנו, שענין הגלות - הוא העדר כוונה לתיקון השכינה, וכמו שאמרו (תיקוני, תקונא תלתי, דף עג, טז):

"בזמן שהשכינה יורדת לגלות, הרוח הזו [רוח אלקים] נושבת על אותם שמתעסקים בתורה... ותאמר ק"ך: אותם ישנים שישנה בתחריבם, סתומי העינים וטומי הלב, קומו והתעוררו אל השכינה... שאפלו פל אלו

<sup>1</sup> ואמנם לאחר שאדם חטא בעץ הדעת, כבר נעשה לו לחיוב ללמוד גם את "עץ הדעת" - כדי להזדכך ביסוריו ועמלו. וכמו שאמרו בזה"ק (נחלקית ב, ט):

"ונתקרו את חייבם בפעולה קשה - בקשיא. בחמר - שקל וחמר. ובלבנים - בלבון חלקה. ובכל עבודה שקשה - זו ברתא. את כל עבודתם וגו' - זו משנה. אם ישבים בתשובה, נאמר בהם 'ויברוהו ה' עץ' - [זה עץ החיים, ובו ניקמקו המים".

וביאר הרמח"ל ("ילידי צמקוס" עמוד ל-ט):

"אלא שגרים החטא ונשתעבד אל הטורה של תרי"ג... כי סוף סוף הוצרך ליתקן העולם בעמל וטורה המצוות, מפני שהיום קצר לכן צריך להיות שומר האדם את זמנו הרבה לתקן, כי הוא מעט והמלאכה מרובה. והוא סוד: כי מארי דחובא דחיק תמיד. ונמצאת צורה רבה, כי הזמן מועט והדחוק רב. אך באמת בואת הצרה צריכים לעמוד בני האדם ולהתחזק יותר במעשיהם להגיע אל תיקון העולם, וזה הדרך סוף סוף יתקן העולם ודאי" [ועיי"ש עמוד תס"ו: "וניתן לה [לחנה] בהכרח מה שרצתה בבחירה"].





זיקתו הנפשית המופלאה לארץ חמדה "שנתחמדו לה כל גדולי עולם" (מדרש תנחומא משפטים יז) - היתה מגילויי השיא של אישיותו. משחר ילדותו השתוקק ונכסף אליה. אף כאשר יסד ובנה את ישיבתו הגדולה בפוניבז', בליטא, והקים למענה בנינים ואכסניות, היו עיניו ולבו תמיד בארץ הצבי, כשהוא מתכנן להעביר לשם את כל ממלכתו בבוא מועד.

[ובהערה שם הביא: ראה לעיל חלק ראשון לפני עמ' שכ"ז, בנוסח ההסכם שערך בשנת תרפ"ט עם הנדיבה גב' פעסא מילר-פייגין ע"ה מפילדלפיה, בענין הקמת בנין הישיבה מכספי תרומתה. בסעיף החמישי מאותו הסכם הצהיר הרב, כי במדה והישיבה תעלה אי"ה לארץ ישראל, ימכור את הבנין שהוקם בחו"ל, ומהכספים שיתקבלו תמורתו יבנה מחדש בנין לישיבה בארץ ישראל שיקרא ע"ש התורמת].



**"חלקי בארץ החיים" - חלקנו ומקומו הטבעי הוא בארץ ישראל**

מרגלא בפומיה: הדמעה"ה אומר בתהלים "זעקתי אליך ה', אמרתי אתה מחסי, חלקי בארץ החיים". הוה אומר: בודאי חייבים להתפלל על שלומנו בכל מקום שבני ישראל שרויים ומתגוררים בו, בודאי צריכים לבקש בלי הפסק חסות מאת ה', כי הסכנה אורבת לנו תמיד, וכל גלות היא בחזקת סכנה. אבל עלינו לדעת שחלקנו ומקומו הטבעי הוא בארץ ישראל. איש יהודי חייב לזכור בכל הזמנים והמצבים: "חלקי - בארץ החיים".



**ארץ ישראל - צריכה להיעשות לחלק ממהות היהודי, ומידה ממידות נפשו**

עוד מרגלא בפומיה: מצינו במדרש חז"ל (מכילתא פ' בשלח) שהבטיח הקב"ה לתת לנו "שש מדות טובות... ארץ ישראל מדה אחת... מה פשר הגדרה זו?

אלא כמו שעוה"ב הוא מדה - מדה רוחנית באדם, ויש גם פה בעוה"ז מי שהוא "בן עולם הבא" ("אנוּלְמִהַבְּאֵינָעֶר מִנְּשִׁיט"), כך גם ארץ ישראל היא מדה, ויש שיש שיש, כעצם מהותו "אנְאָרְצִישְׂרָאֵלְדִינְעֶר אִיד" [יהודי שארץ ישראל נעשתה חלק ממהותו ומידת נפשו].



**"...תקותי עצומה בבטחון לרחמי שמים לעלות לארץ ישראל"**

מרב עגועים לארץ ישראל קנה בלבו שאיפה כמוסה לעלות הנה גם בלעדי הישיבה. באגרת מיום עש"ק ר"ח סיון תרצ"ג שכתב לרבי יוחנן זופוביץ ז"ל, אב"ד ראָדוֹווִילִישְׂקִי, שהתכונן בימים ההם לעלות ארצה ולהשתקע בה, הביע הרב זצ"ל את משאלתו זאת במלים מְרָגְשׁוֹת ביותר: "והלואי כי נזכה להתראות שמה, וברחמי שמים, הלא... לוא זכיתי להעמיד הישיבה הקדושה, משאת כל חיי ונפשי, על בסיס נכון, שתתקיים, כי אז פניתי מכל וקבעתי ג"כ מקומי למקום שהבטיחה תוה"ק "ועלית שמה אל המקום אשר יבחר ד'" - ותקותי עצומה בבטחון לרחמי שמים בזה".



**"...אהבה בתענוגים" - מצוה להתענג מארץ ישראל**

באותה אגרת מצינו לו מחדש חידוש נפלא במהות הישיבה והמגורים בארץ ישראל. "הנני לברך מעומקא דנפשיא... שמחשבתו הטובה יעלה לו להיות עולה בארה"ק, ובאופן... שימצא שמה גם סיפוקו בכבוד, ויקיים מצוה רבא ד"וישבת בה" בישיבת תענוג ואושר, וכמבואר בסוגיין סוף כתובות (ק"ב, ב) ברב אמי ורב אסי שחשו בישיבתם להיות שְׂבָעִים בטובה, ובתשב"ץ סי' תקנ"ט בסופה, ויזכהו ד' הטוב למלא שאיפתו הטהורה וקדושה...".

[ובהערה שם ציין לדברי הגמ' שם: רב אמי ורב אסי קיימי משמשא לטולא (= מחמה לצל) ומטולא לשמשא (= בימי הצניעה). ובפירש"י כתב "כדי שלא יוכלו להתרעם על ישיבת ארץ ישראל". אמנם בשו"ת הר"י אבן מיגאש (סימן ל"ט) מבואר יותר בזה"ל: "קיימי משמשא לטולא - מחמת חביבותא דארעא דישראל עליהו, כי היכי דלימטי להו רוחא, ומשכחא נהא מארעא

**מדברי רבותינו**

מרן הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצוק"ל - הרב מפוניבז'<sup>1</sup>



**"מה יפית ומה נעמת..."**

"אני כינור לשיריך" - מה מרגש ומלבב היה לראות את הרב זצ"ל בהתפעמותו מיופיה של ארץ ישראל. רבים מבני התורה יזכרו בודאי את הופעתו (בחדש טבת שנת תש"ו) בכפר חסידים, הרובץ על פני אחד הרכסים של הר הכרמל, לרגלי נשואיו והכתרתו של הגאון רבי אליהו מיישקובסקי זצ"ל לרב המקום. מה נאוו אז פעמי הרב במרומי הגבעה, אשר עליה עומד בית הכנסת המרכזי של הכפר, כשעיניו חובקות במבט נלהב את כל הנוף המשתרע לרגליו, וכל כולו מתרונן מגיל ואושר, ומפיו פורצת קריאה חמה של התפעלות: "הָאֵחָ, וְיִי שִׁינְי אִיזֵי ארץ ישראל, מה יפית ארצנו הקדושה!"



**"...אהבה בתענוגים"**

ובאותו רגע כל העם מסביב משתאה אל המחזה, ואיש אל רעהו ילחשון: הראית כזאת מימך? ומי ישנה לו בעזוז אהבתו לאדמת קודש, הלא כמוהו ככינור חי לשירת הפייטן האלקי רבי אלעזר מווירצבורג: "לבי יְאֹהֵ לחבק בזרועות עפר ארצך, ואחשוק בפי נשק אבניך".



**בעל נשמה קריה - אדיש מול יופי ארץ ישראל**

וכבר היה מעשה, שטייל פעם בבני ברק באזור הפרדסים אשר מסביב לקרית הישיבה, בטרם היבנותה, ונלווה אליו אחד הסופרים החשובים במחנה הדתי. לפתע עצר הרב מהילוכו וסנט בכך לווייתו: "סופר הנך? משורר? בעל נפש פיוטית? איזה נוף של תפארה משתרע כאן לעיניך, ממש כמו שכתוב "יפה נוף ממש כל הארץ! יצד, אפוא, הנך נשאר אדיש למראהו, אם לא ששוכנת בקרבך נשמה קריה...".



**כי יבעל בחור בתולה - יבעלך בניך**

במשא השמייע בשנת תש"ט במעמד אלפי יהודים, תמך הרב זצ"ל יתדותיו בפסוק מפרשת שלח (במדבר יד, לא) "וידעו את הארץ... והסביר ז'האדם ידע...". ללמד שאנשים מישראל חייבים להתקשר עם ארץ ישראל קשר של קיימא - מבחינה נפשית - ולדור בתוכה. מי שאינו חוזר הכרה עמוקה בקדושת הארץ, שהיא התנאי העיקרי לאהבת ארץ ישראל אמיתית, אין הארץ קולטתו.



**ככל יום ויום - כאילו היום באתי לארץ ישראל. אהבת נעורים - תמידית - לארץ ישראל**

מרגלא בפומיה: בכל פעם שאני חוזר ובא לארץ ישראל, כולה חידוש בעיני, וכל כולי מתמלא התחדשות, כאילו עוד לא ראיתיה מעולם. אפילו אפליג ממנה רק ליום אחד, אפילו אסע ל...קפריסין הסמוכה ותיכף אחזור, ארגיש ג"כ בה חידוש גדול. ופעם אחת בקיץ תשכ"א, כשנוכח במעמד חגיגי שנערך בקיבוץ "שעלבים" בעמק אילון, בהשתתפות נציגי השלטונות, קם ודיבר בהתלהבות משבחי ארצנו הקדושה. פתח בפסוק מפרשת השבוע, פרשת תבוא, השם דברי מקרא בפי האיש מביא הביכורים: "הגדתי היום לה' אלקיך כי באתי אל הארץ... ושאל כמשתומם: "וכי רק העולים החדשים נצטוו להביא ביכורים, וכל שהוא יליד הארץ אינו במצוה זו?! הלא הכוונה, הוסיף מיניה וביה, שגם "כל אחד מותיקי א"י יאהב אותה אהבת נעורים נצחית, כאילו רק היום בא אליה...".<sup>3</sup>



**המרגלים היו רק 'תיירים' - בלי רצון לדור בארץ ישראל**

ואף גם זאת: כל מי שבא רק לבקר ולתור את א"י, מבלי להשתקע בתוכה, יש לו לחוש אין בו ניצוץ של המרגלים שג"כ באו הנה רק "לתור" את הארץ.

**הניסים הם דרך הטבע' של א"י - וישיבתם לבטח בארצכם**



בפתיחת פירושו למגילת אסתר כתב רבינו הגר"א מוילנא זכור לטוב, כי "נס בארץ ישראל אינו כל כך חידוש". הרב זצ"ל האריך מעניתו באמירה מופלאה זו ושדד עמקה. "פה בא"י רואים גלוי" כתב באגרת "את אור ההשגחה העליונה, המחזיקה בידנו, ומוליכה אותנו בין המים הזדונים אשר קמו וקמים לבלענו". רואים בעליל התגלות חסדי השם. בראש ובראשונה, נהג להצביע ולהמחיש, זו השלוח. אין שום הסבר טבעי לשלוח העוטפת את האוכלוסיה היהודית בארץ ישראל אין בזמנים של מצור וסכנה נראית לעין. מאת ה' היתה זאת היא נפלאת בעינינו. בימי חירום ומלחמה, מול צחצוח חרבות ואיומי זדון של שבע מדינות אויב וגייסותיהם, הצביור היהודי אינו נתפס כבהלה, ונאזר בתושיה מופתית להמשיך בשירת חייו. מה פשר שאננות זו? הוה אומר: אלו זהורים מהבטחת קודשית בריך הוא "וישיבתם לבטח בארצכם". זוהי האמונה היהודית והבטחון בעזר ממעל שניעורו ממעמקים. כאילו שמע העם קול ה' חוזר וקורא את הדברים ששם בשעתו בפי נביאו, ישעיהו בן אמוץ, אשר קרא אל מלך יהודה כשנתירא מאויבים שעלו על ירושלים: "השמר והשקט, אל תירא, ולבכך אל ירך משני זַנְבוֹת הַאֲזִידִים העשנים האלה" (ישעיהו ז, ז).

<sup>1</sup> מתוך הספר "הרב מפוניבז'", להרב אהרן סורסקי שליט"א, חלק ג, מעמוד קל ואילך. הכתרות מאת העורך.  
<sup>2</sup> ובאמת שניהם אחד, שארץ ישראל היא הנוף, והעולם הבא היא נשמתה, וכמש"כ רמ"ד וואלי (ויקרא, עמוד קע"ז): "ארץ ישראל התחונתה היא ממש גופה של ארץ ישראל העליונה". וארץ ישראל העליונה היא העוה"ב (זוה"ק מ"ק, קצג, א)  
ולכן כתב הרמב"ן בשם האב"ע (בראשית לג, יח). "כי מעלה גדולה יש לארץ ישראל, ומי שיש לו בה חלק, חשוב הוא כחלק העולם הבא".

**פרפראות נחלה**

**'ובני דו חשים' - 'ובני פלוא אליאב'**  
הפסוק - עד תחילתו, הרי "משיח". כי "חשים" הוא אותיות "משיח". וביחד יוצא: "חבלו של משיח".  
\*  
וכנגדו יש עוד פסוק (במזמ"ט, ט) "ובני פלוא אֵלִיאָב", כלומר אלו שבונים את הנהגת "פלוא - פלא", שזהו "הנהגת היחוד", [וכמו שאמרו (מקומו זוכר חלק, דף ט, א מלפי האג"ל): "פְּתֵר עֲלֵינוּ [הנהגת היחוד] אִיהוּ אֵלִיאָב..."] - הם זוכים להנהגת "אֵלִיאָב" - שהא-ל הוא להם לאב - שהם זוכים למדריגת "בן", ולא רק "עבד".